De klokkengieter Gerhardus de Wou

De klokkengieter Geert van Wou wordt in de campanalogie (= klokkenkunde) gezien als de belangrijkste klokkengieter die Europa gekend heeft. Van Geert van Wou, die zich zelf vaak op klokken Gerhardes de Wou noemde, is het geboorte jaar onbekend. Aangenomen wordt dat Van Wou geboren is rondom 1447 te Nijmegen. Van de eerste levensjaren van Van Wou is zeer weinig bekend. Willem van Wou, burger van Nijmegen, is de vader van Geert en is voor 1462 overleden. Geert was toen waarschijnlijk 14 jaar oud. Hierdoor is het goed mogelijk dat Geert van Wou mee hielp in het bedrijf van zijn vader. In het jaar 1472 schreef Van Wou zich in als poorter in 's Hertogenbosch. In die stad waren de klokkengieters Jan en Willem Hoernken werkzaam. Mogelijk heeft Van Wou, na de dood van zijn vader, het vak bij hen geleerd. In 1474 overlijdt de laatste broer Willem Hoernken. De weduwe Luitgart blijft achter met tien, hoofdzakelijk, minderjarige kinderen. Luitgart probeert een zaakwaarnemer te vinden voor de voortzetting van de gieterij. Geert van Wou wordt als zaakwaarnemer gevonden, de overeenkomst wordt in 1475 getekend. De afspraak was dat Van Wou voor der rekening van Luitgart klokken zou gaan gieten waarbij hij wel zijn eigen naam op de nieuwe klokken mocht vermelden. Uit deze tijd zijn slechts twee klokken bekend. In 1477 ging Van Wou een tijdelijke compagnonschap aan met de, in eveneens in 's-Hertogenbosch gevestigde klokkengieter Gobelinus Moer. Moer is afkomstig van de Duitse stad Keulen en moet zich rond 1452 in Den Bosch gevestigd hebben. Voor de Eusebiuskerk te Arnhem goten zij een viertal klokken. Wellicht had Van Wou de opdracht voor het gieten van deze klokken verworven, maar durfde hij vanwege de grootte van de klokken het niet alleen aan. Ervaring met het gieten van grote klokken had van Wou wellicht nog niet. Beide klokkengieters worden twee maal in wisselende volgorde op de grootste klok vermeld. Aan de ene zijde staat vermeld dat: *Gherardus de Wou et Gobelinus Moer me fecerunt* en aan de andere zijde staat vermeld dat: *Gobelinus Moer et Gherardus de Wou me fecet.* Hieruit zou geconcludeerd kunnen worden dat beide klokkengieters elkaar de eer gaven en ze wederzijds respect hadden voor elkaar.

Nadat Van Wou in 1479 een voorslag gegoten heeft van 6 klokken voor de Dom in Utrecht vestigde hij zich in de stad Kampen waar hij stadsgieter werd. Waarschijnlijk had dit er mee te maken dat Van Wou en Moer te veel concurrentie van elkaar hadden in een relatief klein gebied terwijl de klokkengieter Gert Klinghe te Bremen, werkzaam in Noord-Nederland en Noord-West Duitsland, in 1474 was overleden en Van Wou wellicht hierdoor vrij spel kreeg in de noordelijke Nederlanden. Daarnaast zou de Utrechtse klokkengieter Steven Butendiic in 1482 komen te overlijden waardoor ook hierdoor kansen voor Van Wou zouden toenemen. Daarnaast kwam er van de stad Kampen opdrachten om in de Boven- en Buitenkerk grote geluien te gieten. Deze geluien zijn in 1480 – 1482 gerealiseerd waarbij die van de Bovenkerk gezien mag worden als één van de grootste geluien die Nederland gekend heeft. Helaas is het gelui niet compleet bewaard gebleven. In de jaren daarna zou Van Wou vele grote en zware geluien

Gerhardes de Wou in gotische minuskels op de klok van Logumer Vorwerk (1495)

De Eusebiuskerk te Arnhem

gieten voor belangrijke steden o.a. de Onze lieve Vrouwe kerk te Zwolle, de Dom in Osnabrück, de Dom in Hamburg, de Petrikirche in Hamburg, Lüneburg St. Michael Kirche, Der Aa kerk Groningen, Lamberti Kirche Münster, Propsteikirche Recklinghausen, Braunschweig Dom, Utrecht Dom en de Dom in Erfurt.

Het hoogtepunt van Van Wou's oeuvre is de Gloriosa te Erfurt welke in 1497 ter plaatse is gegoten. Deze klok, met als slagtoon E° en een gewicht van bijna 12.000 kg was, zover nu is na te gaan, de grootste luidklok tot dan toe ooit gegoten. Daarna heeft het tot 1874 geduurd totdat de Kaiserglocke voor de Dom van Keulen (met een gewicht van 27.000kg) deze klok, wat gewicht betreft, heeft overtroffen. De Gloriosaklok van Erfurt is ook in deze tijd één van de beroemdste luidklokken ter wereld. Hij wordt geprezen om zijn prachtige en sonore klank. Verder is het gietwerk uiterst nauwkeurig waardoor de klok ook in optisch oogpunt uitblinkt. Van Wou werd in Erfurt ontvangen als een man met aanzien. Het was het Domkapittel hun eer te na dat Van Wou, voor deze werkzaamheden, moest verblijven in een herberg. Daarom mocht hij verblijven bij een van de Kapittelheren. Voor het smelten van het benodigde brons voor deze klok was bijna een dag nodig. Uiteindelijk is de klok gegoten op 8 juli 1497 vlak voor middernacht.

De Boven- of St. Nicolaaskerk te Kampen waarvoor Van Wou in 1480 - 1482 een groot gelui heeft geleverd. Tevens is Van Wou begraven in deze kerk

Naast Erfurt is ook Utrecht (1505) één van de hoogtepunten van Van Wou's oeuvre. Hij goot voor de Dom een in totaal 13 stemmig gelui met een totaal gewicht van ruim 31.000 kg. Een zgn. diatonische reeks. Ook deze klokken zijn op locatie net binnen de stadswal op het Bolwerk gegoten. Het is Van Wou's meest omvangrijkste gelui. Helaas is er op dit gelui door de opdrachtgevers, het Domkapittel, behoorlijk veel kritiek geleverd en heeft Van Wou zijn werkzaamheden nooit volledig betaald gekregen. Wellicht heeft dat te maken met het feit dat deze klokken geen zgn. octaafsklokken zijn. In 1664 werden de 7 kleinste klokken van het gelui omgesmolten ten behoeve van het nieuwe carillon voor de Domtoren. De zes grootste klokken hebben de tand des tijds doorstaan.

Na Utrecht zien we dat Van Wou minder klokken goot als voor die tijd. Voor Lübeck (1507) leverde hij nog een grote klok. Na die tijd zien we geen grote geluien van Van Wou meer verschijnen. Kleinere klokken die hij gegoten heeft goot hij veelal samen met J. Schonenborch. Wellicht heeft Van Wou negatieve reclame verkregen door Utrecht maar ook is het mogelijk dat hij zich langzamerhand meer ging terug trekken uit het bedrijf. Hij liep namelijk tegen de 60. Ook zijn veel klokken uit de tijd van na Utrecht veelal van mindere kwaliteit. In 1527 overlijdt Van Wou. In de Boven of St. Nicolaaskerk te Kampen werd hij begraven. Aldaar herinnert nog een koperen gedenkplaat aan de zo beroemd geworden klokkengieter.

De Dom te Erfurt waar Van Wou de bijna 12 ton zware Gloriosa klok heeft gegoten.

De klokken van Van Wou worden veelal gekenmerkt door hun hoge kwaliteit in zowel klank als uiterlijk. Van Wou koos voor grotere geluien vrijwel altijd voor een diatonische reeks met een stapeling van do re mi's.

Verder wist Van Wou zijn profielen zo te berekenen dat zuivere intervallen werden getroffen tussen de onderlinge klokken. Bovendien vervaardigde hij zijn profielen

per gelui dynamisch gelijkvormig, zodat iedere klok dezelfde proportionele verhoudingen kreeg. Verder moet hij op de hoogte zijn geweest van de actuele ontwikkelingen van de muziek. Voor wat betreft de boventoonstructuur van de klokken van Van Wou kunnen we in hoofdlijnen drie varianten onderscheiden: De zogenoemde octaafsklok waarbij de belangrijkste partialen op lijn liggen van de ook nu huidige meest ideaal geachte boventoonstructuur (c' c" es" g" c"'), de klokken waarbij de prime te laag ligt (b.v. c' bes' es" g" c") en de zogenaamde noonklok waarbij ten opzichte van de slagtoon de prime te hoog ligt en de grondtoon te laag (b.v. B, des' es' g' c'''). In de eeuwen na Van Wou zou blijken dat er van alle komende klokkengieters slechts enkelen in staat waren om het vakmanschap en de precisie voor het treffen van de juiste toon te evenaren.

Domtoren te Utrecht waar Van Wou in 1505 een 13 stemmige gelui leverde